

J.V. Foix, Fill Adoptiu del
Port de la Selva.

J.V. Foix del Port de la Selva

Impressiona la relació cronològica dels honors atorgats a J.V. Foix en els darrers quinze anys: Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona, Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, Insígnia d'Or de les Arts i les Lletres del Govern francès, Doctorat Honoris Causa per les Universitats de Barcelona i de Madrid, Premio Nacional de las Letras Españolas, Premi Ciutat de Barcelona, Premi de la Crítica...

A tots aquests títols, s'hi afegia, l'endemà de la seva mort, el de Fill Adoptiu del Port de la Selva, a l'Alt Empordà. No podia ser d'altra manera perquè Foix, a més de passar tots els estius al poble, n'havia fet matèria essencial de la seva obra. Tot el litoral és present a la lletra o a la data dels seus poemes: Cap Gros, La Tabellera, Cap de Creus, Culip, Cadaqués, Les Medes, Es Plom, Cap Sa Sal, Sa Tuna, Calella de Palafrugell, Tossa de Mar i, d'una manera insistent i recurrent, el Port. També hi són els pobles de l'interior immediat i la seva gent, com en aquella coneguda nadala que sembla un petit tractat de toponímia i de geografia física i humana:

“Els de La Vall i els de Colera / salten contents, a llur manera, / i els de La Selva s'han mudat; / amb flors de fenc calquen a l'era: / a cal fuster hi ha novetat. / De Pau i Palau-saverdera / porten les mels de llur cinglera / i omplen els dolls de vi moscat”.

Aquest és el pessebre que Foix estimava, el país de sempre que evocava a *Sol, i de dol*: “M'és present el paisatge / de fa mil anys...” El Port on va viure tantes aventures “abans del seu afollament pels bandolers de l'edificació i

els paquiderms de l'especulació rústica". D'aquests depredadors, tan durament qualificats en prosa, Foix en va parlar en vers amb mots adolorits i exactes: "Però ve l'home astut, amb guany sense trescada, / que afolla pla i pujol i les cales secretes / i afita el que és de tots: soleis i obagues". El pròleg a la segona edició d'*All i salobre* de Sagarra, escrit l'any 1966, és una denúncia de la degradació del litoral que té el seu precedent poètic en la patètica lletania de dos anys abans titulada *Tot n'és ple*:

"Quants vinaters que es venen trull i vinyes, / quants pagerols que es venen la pineda, / quants grapalluts que es venen les muntanyes, / quants pobles afollats pels arquitectes, / quantes platges amb fressa de garatges, / quants pescadors amb lliurea de patge, / quants catalans vestits a la flamenca..."

Foix va saber explicar amb la mateixa passió continguda la plenitud d'un món i la seva destrucció. Arran del Pirineu i del Mediterrani, el Port de la Selva serà sempre la seva segona pàtria.

La premsa en un paper antic

Del llibre d'actes de la Diputació, l'arxiver Narcís Castells n'ha extret les dades d'un episodi que, ocorregut fa quasi cent anys, és oportú de fer reviure per la seva eloqüència.

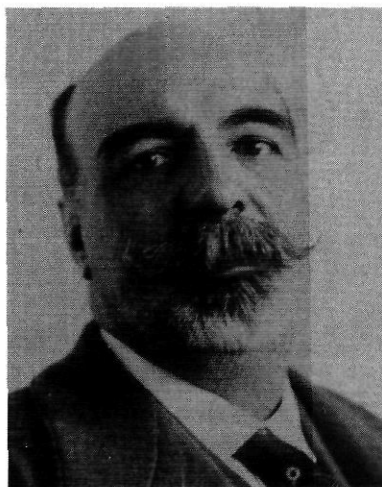
Sobre la taula del Ple corporatiu, a la reunió del dia 2 d'abril de 1889, hi havia la proposta d'aprovar els comptes del material de Secretaria corresponents al primer semestre de l'any. Oberta pel president la discussió sobre aquest dictamen, el debat es va desenvolupar, segons el llibre d'actes, en els termes següents:

"El señor Quintana pidió la palabra y concedida dijo: que no la había pedido para impugnarlo, sino para ver si se introducen economías en este servicio, porque ha observado que en las cuentas de que se trata figuran una porción de recibos por suscripciones a periódicos y, como al propio tiempo sirven para distraer a los empleados que los leen, pide se supriman las suscripciones indicadas, porque cree que no debe entrar en las oficinas más periódico que el Boletín Oficial."

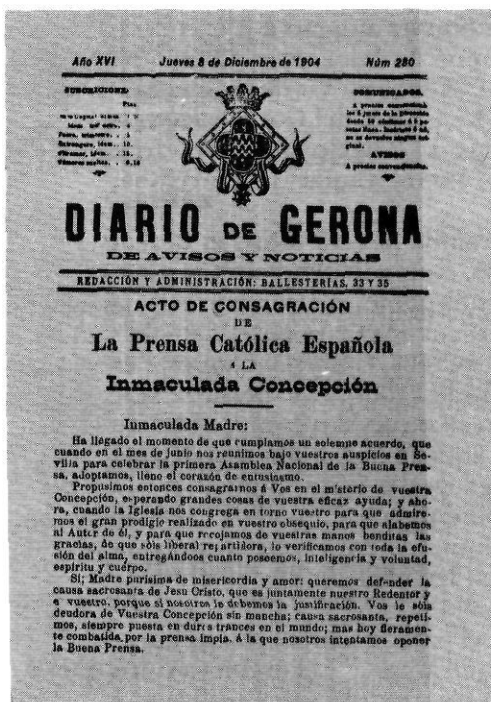
El señor Masó usó de la palabra y dijo: que si se levantaba a contestar el señor Quintana no era como periodista, sino para defender a los empleados de la Diputación del ataque que les ha dirigido y a quienes nunca ha sorprendido en la irregular tarea de leer periódicos. Que, por otra parte, no se halla conforme a que se lleve a cabo la economía propuesta por el señor Quintana, por cuanto, además de ser un auxilio que se presta a la prensa, puede la Diputación inspirarse y regular sus actos de conformidad con las aspiraciones de la opinión pública".

Aquest senyor Masó que defensava alhora la conducta dels funcionaris i el paper de la premsa era Rafael Masó i Pagès (1851-1915), que un any abans havia fundat el *Diario de Gerona* i que era també regidor municipal i diputat provincial. El director del *Diario* va definir, en poques però oportunes paraules, quina havia de ser la funció de la premsa com a expressió de l'opinió popular i com a inspiradora i reguladora dels actes de les Institucions públiques. En el decurs de la discussió que va seguir, va insistir en la conveniència que la Diputació, *"siendo un Cuerpo deliberador, pueda inspirarse i ajustar sus actos a la opinión pública"*. Un dels altres diputats que va intervenir va manifestar-se conforme a la subscripció corporativa als periòdics locals, bo i afegint que *"en su sentir debiera estarlo a todos, sin distinción de matices"*.

A la fi, el senyor Quintana va afluir: *"Manifestó que no se oponía a que las cosas continuaran como hasta aquí"*. El president de la Diputació va declarar acabat l'incident i aprovat el dictamen. Tots plegats, en aquella sessió que semblava de tràmit, acabaven de protagonitzar un episodi que, vist amb la perspectiva del temps, bé podem qualificar d'emblemàtic. Aquesta escena és una il·lustració esplèndida per a la història d'una qüestió inescapable: la de les relacions i les tensions perpètuas entre el poder i la premsa, entre la premsa i el poder.

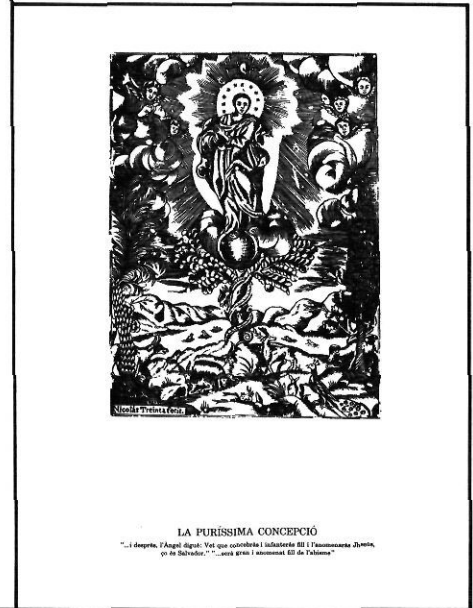

Rafael Masó i Pagès i una primera pàgina del "Diario", de l'any 1904.

Xilografies recuperades,
divulgació restringida.

i de persuadir-nos. I el seu poder de penetració pot ser més intens que el de la paraula escrita: més immediat i més durador alhora.

La imatge té també un poder de transformació. Pot arribar a capgirar la nostra percepció i fer-nos veure la realitat a través de cànons que li són propis: paisatges que recorden pintures, indrets que semblen targetes postals o panorames que ens fan enyorar la càmera cinematogràfica.

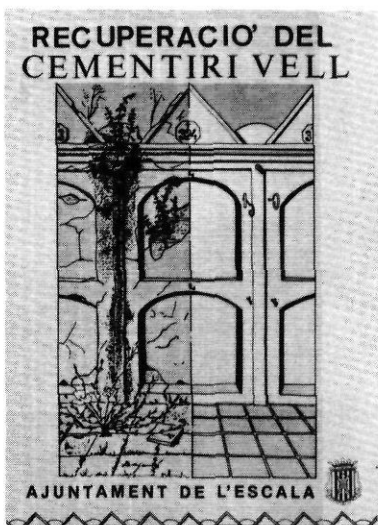
Tot això ho fa la imatge gràcies a una condició subtil que li és exclusiva. La imatge no és només un testimoni del passat o un mirall del present, sinó quelcom més impalpable que es troba en la seva mateixa essència: una representació. I, des dels temps més remots, aquesta representació porta sempre una càrrega simbòlica i és revestida d'un caràcter misteriós i sagrat. A casa nostra, aquesta connotació es fa palesa en el llenguatge popular: per a l'home del carrer, una imatge, en l'estricta accepció del mot, és la representació d'una divinitat o d'un sant. Igualment, les il·lustracions dels llibres, sigui quin sigui el seu contingut, s'anomenen *els sants*.

L'antic art del boix i de la xilografia es nodria també, bàsicament, d'imatges religioses. A Girona comptem amb una col·lecció única de 1800 xilografies dels segles XVII i XVIII, utilitzades en la producció de llibres i estampes impresos a la ciutat. Segons Joan Amades és, en quantitat, la col·lecció més important del món. Ara la Diputació, que va adquirir fa uns anys aquest tresor, no ha volgut que les peces romanguessin recloses en el Museu d'Art, destinades només a la contemplació dels estetes o a la investigació dels especialistes. Les ha volgut divulgar i n'ha publicat unes quantes, en un llibre de bibliòfil i en unes carpetes. Tant una fórmula com l'altra resulten encara molt restringides, i caldrà trobar-ne d'altres per tal de posar aquest material més a l'abast.

Sigui com sigui, aquestes imatges del passat tornen a les nostres mans. Darrera el primer impacte del seu traç rotund hi descobrim una forta capacitat de representació i una gran potència comunicadora. De tornada de tantes imatges supèrflues, el seu poder se'ns revela, al cap dels segles, amb una nova plenitud.

El cementiri salvat

“Ja no dormen els morts / dintre les tombes blanques. / El nacre del record / quieta pau abrigo”. Així parla Mª Àngels Anglada del cementiri de l'Escala, com Sagarra va parlar del del Port de la Selva o Espriu del d'Arenys. Cada cementiri deu tenir el poema que es mereix,

però val a dir que el de l'Escala se'ls mereixia tots, perquè durant vint anys va viure sota l'amenaça de l'anorreament. L'any 1963, en efecte, l'Ajuntament feia saber que el recinte seria convertit en plaça pública perquè entoria el desenvolupament normal dels edificis, sense explicar que eren els edificis alçats per l'especulació barroera els que pertorbaven i destrossaven el bucòlic paratge que els antics escalencs havien destinat als seus morts.

Més de vint anys de lluita, a vegades aferrissada, han donat com a fruit la declaració del cementiri com a Monument Històric-Artístic Nacional de Catalunya. Ara l'Ajuntament ha encarregat la seva restauració a l'arquitecte Benet Cervera, un dels qui més havien lluitat per la seva integritat. El nou projecte, que també ha suscitat polèmica, vol convertir el cementiri en "un espai urbà de qualitat que, tot i mantenint la seva insòlita especificitat, formi part del teixit de relacions i d'activitats que és avui una vila gran com l'Escala". Això exigeix un enjardinament integral que lligui el cementiri a la imatge urbana de la vila com un equipament cultural apte per ser contemplat i estudiat: "Ha de ser, com ja ho fou, una fita des del mar però sobretot des de terra, dins l'ambigüitat i la despersonalització de l'entorn edificat que avui el rodeja. Ha de ser, com ja ho fou, un clos blanc, un reducte per al record, la memòria i la reflexió..."

Aquesta peça bàsica de la personalitat escalenca, salvada per la tossuderia i per la força d'una reivindicació col·lectiva, sembla haver inspirat una estrofa premonitòria d'*El cementiri marí* de Paul Valéry:

"Mes dins la nit tota espessa de marbres,
un vague poble, a les arrels dels arbres,
molt lentament ha pres partit per tu".

Cementiri de l'Escala: "un reducte per al record, la memòria i la reflexió".

L'Estany de Winthuysen

- Després d'haver escrit, en el darrer número, sobre localisme i universalisme, trobo aquesta frase de Josep Pla, encara molt més rotunda que les citades en aquell paper: "Dediquem-nos al localisme; no hi ha altra cultura universal que l'edició del localisme observat i real. Tota la resta són collonades".

- Ja ha fet néixer cinc números la revista *El tap de suro*, editada per l'Associació de veïns d'Agullana sota la direcció d'Enric Tubert. En el context prou ric de les nostres revistes locals, aquesta és una publicació que destaca pel contingut i per la forma. En fer un primer balanç d'actuació, els seus responsables diuen que volen continuar "en aquesta línia de creació d'estat d'opinió, de ganades d'incomodar consciències i de dissenys d'aglutinar voluntats dirigides al progrés d'Agullana". És, justament, la triple feina que pertoca a un òrgan d'expressió de les seves característiques.

- Llibre apassionant perquè és apassionant, sota la seva pretesa asèpsia, el de Pere Riera i Micaló, editat per l'Ajuntament de Banyoles: *L'Àrea de Banyoles dins la divisió territorial de Catalunya. Recull documental, 1939-1985*. Apassionada la selecció de textos, i apassionant el repàs que hom pot fer dels que s'hi han transcrit, i de les contradiccions que s'hi poden descobrir: Pau Vila no diu el mateix que el seu fill Marc Aureli; Pau Vila no diu el mateix quan va a Banyoles i quan n'és fora; Pau Vila i Josep Iglésies no jutgen de la mateixa manera l'actuació de Miquel Santaló en la qüestió del Gironès... A més d'apassionat i apassionant, el llibre és indispensable.

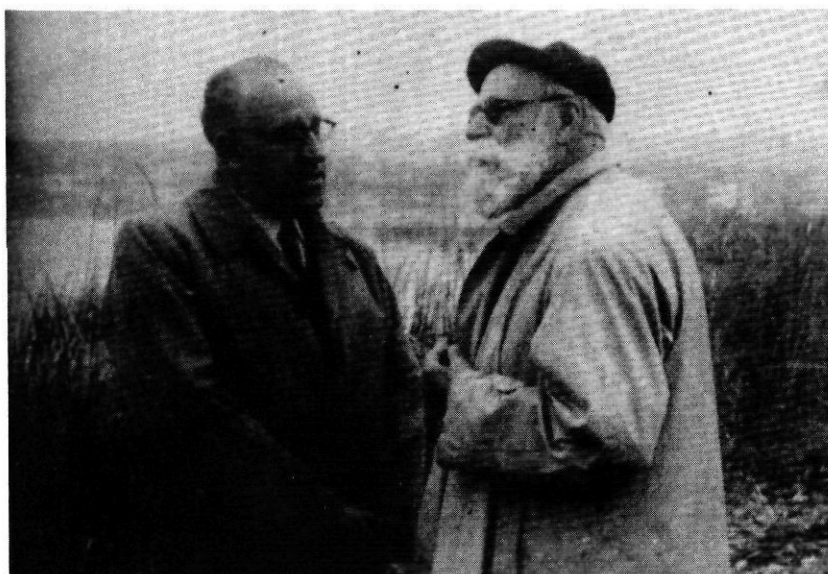
- Un text de Joan-Josep Tharrats, aparegut fa poc a *Diari de Girona-Los Sitios*, afegeix un nom fins ara inèdit a la llista de semblances amb Girona que anem confegint en aquestes pàgines: "En arribar el tren de la matinada us ha semblat trobar-vos en una ciutat coneguda i entranyable. Heu notat que Upsala té unes proporcions semblants a les de Girona. Haureu dit que aquells carrers i avingudes no les petgeu per primera vegada. Ara passeu l'afluent llac Mälär (pel Pont de Pedra), travesseu un passeig (la Rambla) i instintivament sabeu les passes i els graons que us falten per arribar a la catedral...".

“E l'Jardí Botànic de Madrid va acollir fa poc una gran exposició dedicada a l'obra de Javier de Winthuysen, en complir-se el trentè aniversari de la seva mort. Aquest andalús de cognom holandès té dedicat un carrer a la ciutat de Banyoles, entre el passeig de la Puda i el de l'Estany.

Després d'assolir fama com a pintor de jardins, Winthuysen va dedicar-se a dissenyar-ne de nous. Va estudiar biologia i arquitectura i es va convertir en un dels últims jardiniers, una professió pràcticament extingida. L'any 1930 va publicar el seu famós llibre *Jardines clásicos de España*. L'any 1934 la Direcció General de Belles Arts de l'Estat li va encarregar la creació i la direcció del *Patronato de Jardines*. Durant la guerra civil va treballar sota la direcció de Josep Renau, aleshores director general. Però en acabar la guerra va ser cridat pel nou director general, el Marquès de Lozoya, i fou nomenat Inspector General de Jardines Artístics i Paratges Pintorescos d'Espanya, càrrec que, com ell mateix explicava, "no tiene remuneración ni subvención ni para visitar los jardines artísticos y los parajes pintorescos".

Malgrat la nul·la dotació, Winthuysen va visitar Banyoles: "La impresión que recibí al ver en la realidad el inmenso lago que la luz envolvía en azul y plata con sus riberas cultivadas, los grupos de vegetación espontánea, los detalles pintorescos y los relieves de montañas que cierran el marco no son para describirlos, sino para disfrutarlos en esta realidad insuperable". Començà així una feliç relació amb el Patronat de l'Estany i algunes de les actuacions d'aquells anys es van fer sota la seva direcció. Gràcies a ell l'Estany fou declarat Paratge pintoresc. Però Josep Riera i Micaló, que té escrita a *El Bagant* la història menuda de les relacions entre Winthuysen i Banyoles, diu i demostra que molts dels seus consells no es van seguir i que moltes de les seves idees han quedat en paper mullat.

Ara, en aquesta hora d'eufòria pre-olímpica, l'Estany de Banyoles es troba en una nova cruïlla. Però el Patronat de l'Estany ja no compta amb cap assessor paisatgístic i només resta, potser, l'advertiment premonitori d'aquesta frase del jardiner sevillà: "Lo mejor que puede hacerse con la Naturaleza es no tocarla. Ella se ordena por sí misma sin contradecir jamás a la Belleza".

Winthuysen a Banyoles, els anys 40, amb l'alcalde Miquel Boix.

Agustí Calvet
al seu Sant
Feliu de Guíxols.

Cent anys de Gaziel

El dia 7 d'octubre vinent hauria fet 100 anys. En tal dia de 1887 va néixer a Sant Feliu de Guíxols Agustí Calvet i Pascual, destinat a immortalitzar, per a la història del periodisme i de la literatura, el pseudònim de Gaziel.

Llicenciat en Filosofia i Lletres a Barcelona, i abans de doctorar-se a Madrid, va començar a publicar articles a *La Veu de Catalunya*. Però l'any 1914 la primera Guerra mundial el va trobar a París, on ampliava estudis, i aquell esdeveniment el va consagrar com a periodista. Les seves cròniques per a *La Vanguardia* van fer famós el nom de Gaziel arreu de Catalunya, d'Espanya i de l'Amèrica llatina. L'any 1920, quan va morir Miquel dels Sants Oliver, Agustí Calvet va ser nomenat un dels quatre directors del diari. Esdevingut director únic a partir de 1933, el va fer passar de 60.000 a 200.000 exemplars i el va convertir en el rotatiu de més circulació de la península. Josep Benet ha fet d'ell i de la seva tasca aquest elogi: "Liberal i independent de tot partit polític, probablement l'escriptor de dreta més lúcida de Catalunya, combaté l'extremisme d'esquerra i de dreta i predicà contra l'ambient de guerra civil".

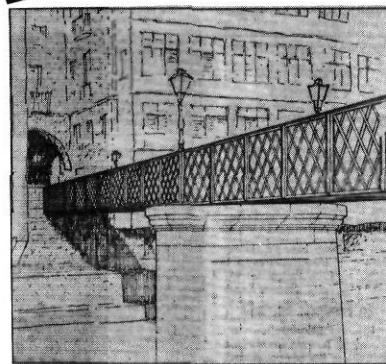
Però la guerra, malgrat tot, va arribar, i mentre va durar Gaziel residia a l'estranger. Retornat l'any 1940, no va col·laborar més a la premsa i va fer el propòsit d'escriure exclusivament en la seva llengua. Així va arribar a ser un dels millors escriptors catalans contemporanis. El 1963, a 76 anys, va publicar l'admirable *Sant Feliu de la Costa Brava*, com una recuperació de les seves arrels més pregonas. Però el llibre, per a sorpresa del lector, no és només un deliciós relat nostàlgic del Sant Feliu perdut, sinó un vot decidit per un futur millor del món i de la humanitat:

"La forma de vida que jo vaig assaborir en la meua infantesa vilatana —i que s'assemblava, com una gota d'aigua s'assembla a una altra gota, a la que dugueren els nostres avantpassats des dels temps més llunyans— no s'assembla per res a la que els homes estan abocats a portar d'aquí a molt pocs anys (...) Aquesta nova vida, que ineluctablement s'apropa, ésserà millor o pitjor que la nostra? Serà, sobretot, una altra cosa. Aquella dita, segons la qual els temps passats són sempre millors, jo la tinc per una feblesa inepta, per una pura prova de senilitat (...) Quan un home o una societat humana comencen a trobar, i a dir, que el món d'ahir era millor i que el d'avui va malament, l'únic de cert és que els qui van malament, perquè s'acaben sense remei, són ells".

Aquest és l'home que el proper 7 d'octubre hauria complert cent anys. Que els complirà, perquè —gràcies a la seva obra— Gaziel és dels qui no s'acaben.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ

paperets

- L'escàndol originat a Madrid pels fanals de la Puerta del Sol és petit si es compara amb el que es va organitzar a Girona quan el darrer consistori del franquisme va eliminar la clàssica estructura del pont de Sant Agustí. La destinació final dels fanals de la passera va fer enraonar molt i mai no ha estat aclarida. Ara el projecte de refer el pont antic parla de restituir-hi els fanals, però el dibuix publicat en preveu uns que no són pas els de tres braços que hi havia. Aquest és un afer que caldrà vigilar com una qüestió d'honor.

- La Cambra de la Propietat Urbana de Girona convoca una roda de premsa per fer saber que està estudiant la possibilitat de construir un aparcament subterrani en el solar de l'antic col·legi dels Maristes. D'entrada, el projecte sembla quimèric, però els aclariments posteriors de la notícia ho acaben de complicar: "S'obririen uns accessos pel cantó de la plaça dels Lledoners i pel cantó de la pujada de la Catedral, al davant de la Mare de Déu de la Pera". Com es podrien fer aquests accessos —i excessos— sense destruir dos indrets encara incòlumes de la Girona monumental? Com es podrien conjuminar aquestes aventures amb la tutela exercida pel Pla del Barri Vell?

- Al treball de Redacció del nostre número 117, Jaume Fabre parlava de Can Norat de la Rambla de Girona com d'un cas vergonyós de falta de respecte al patrimoni arquitectònic. Ara, feliçment, han desaparegut les marquesines d'uralita d'aquell bell edifici modernista de l'arquitecte Roca i Pinet. Ara només cal que l'actuació municipal tingui el mateix èxit amb els centenars de rètols i d'afegitons tercermundistes que empastifen façanes i parets a tot el Barri Vell, teòricament protegit per un Pla que, en aquest capítol concret, encara ha de començar la seva feina.